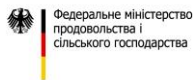

Підтримку надає:

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Інституті економічних досліджень та політичних консультацій

Коментар до аграрної законодавчої ініціативи

APD/KAG/06/2017

Концепції українського уряду щодо підтримки сільсько- господарських підприємств та сільськогосподарських кооперативів

Др. Франц-Йозеф Файтер,
StS a.D., Consulting

Віллі Кампманн,
Agri-Consultant, експерт НСС з багаторічним досвідом

Київ, вересень 2017

Про проект «Німецько-український агрополітичний діалог» (APD)

Проект «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)» реалізується за підтримки Федеральним Міністерством продовольства та сільського господарства (BMEL) з 2006р. і наразі до 2018р. та за його замовленням через виконавця ТОВ ГФА Консалтинг Груп, а також робоче співтовариство, яке складається з ТОВ ІАК Аграр консалтинг (ІАК), Лейбніц-Інституту аграрного розвитку в країнах з перехідною економікою (ІАМО) та ТОВ АФЦ Консультантс Інтернешнл. Реципієнтом проекту виступає Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Києві. При реалізації важливих заходів для розвитку ринку землі, використання державних земельних площ та приватизації АПД працює у кооперації з ТОВ з управління та реалізації земель (BVVG). Бенефіціаром проекту виступає Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Проект має підтримувати Україну в питаннях розвитку сталого сільського господарства, ефективної переробної промисловості та підвищення міжнародної конкурентоспроможності відповідно до принципів ринкової та регуляторної політик та з урахуванням потенціалу розвитку, який виникає в рамках Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною. З цією метою Проект має надавати інформацію про німецький, зокрема, східнонімецький, а також міжнародний, європейський досвід з розробки рамкових аграрно-політичних умов, а також з організації відповідних аграрно-політичних установ.

www.apd-ukraine.de

Автори

Др. Франц-Йозеф Файтер
Віллі Кампманн

Зміст

1. Загальні попередні зауваження	4
2. Передумови для процвітаючого сільського господарства та сільських територій	4
3. Оцінка концепції українського Міністерства.....	5
4. Аграрнополітичні інструменти для досягненні цілі.....	6
4.1. Навчання та підвищення кваліфікації	6
4.2. Земельна політика	6
4.3. Податкова політика.....	6
4.4. Закон про кооперацію	7
4.5. Сприяння інвестиціям	7

1. Загальні попередні зауваження

Україна володіє різноманітним сільськогосподарським потенціалом. Однак, наразі цей потенціал не повністю використовується. При цьому українське сільське господарство та харчова промисловість робить все більший внесок до загального економічного результату в Україні. Експорт сільськогосподарської продукції також доволі позитивно розвивається. Однак потреба в діях щодо зміни аграрної політики проявляється з одного боку у диверсифікації у сільськогосподарському виробництві, а з іншого – у підтримці розвитку дрібних та середніх сільськогосподарських підприємств. Вони є основою для різнобічної економічної діяльності та інвестицій в сільській місцевості.

- Історично складено сільськогосподарська структура в Україні є дуже гетерогенною. Кількість дрібних та середніх селянських господарств неухильно скорочується. Це супроводжується також спустошенням та збіднінням сільських територій.
- Виробництво в українському сільському господарстві має дуже однобічне спрямування на рослинництво. Різнобічне виробництво продукції тваринництва та переробка скорочуються. Це також веде до втрати робочих місць у сільській місцевості.
- Українське сільське та аграрне господарство переважно спрямоване на виробництво сільськогосподарської сировини для виробництва продуктів харчування та кормових засобів. Для створення доданої вартості з сільськогосподарського виробництва не вистачає переробних підприємств, наприклад, кооперативів та виробничих об'єднань.
- Продуктивність дрібних та середніх селянських господарств в Україні залишає бажати кращого. Особливо не вистачає знань, технічних новинок, а також необхідного технічного оснащення підприємств. Надалі існують дефіцити у інфраструктурі для підтримки фермерів в сільській місцевості.

2. Передумови для процвітаючого сільського господарства та сільських територій

Надійні політичні рамкові умови є невід'ємними передумовами для процвітаючого селянського сільського господарства, а також для подальшого економічного відродження сільської місцевості. При цьому вільний доступ до ринку землі та капіталу, найважливіших факторів виробництва, являються абсолютно вирішальними визначними причинами взагалі займатися підприємництвом та інвестувати в сільське господарство.

Для створення сільськогосподарських кооперативів та виробничих об'єднань надійні політичні рамкові умови є також необхідними. При цьому вагоме значення також має взаємодія національних, регіональних та комунальних заходів для підтримки сільського господарства та продовольчої промисловості.

В якості принципових політичних відправних точок для посилення середнього за розміром селянського сільського господарства, для покращення сільськогосподарської продуктивності у поєднанні зі збільшенням створення доданої вартості в результаті переробки сільськогосподарської сировини діють наступні центральні політичні області:

- навчання та підвищення кваліфікації в області сільського господарства, що забезпечується державою,
- прозорі ринки землі, особливо, що стосується захисту права власності,

- податкові пільги для фермерів, як стимул для інвестицій та виробництва,
- законодавче регулювання, як стимул для заснування кооперативів та виробничих об'єднань.

3. Оцінка концепції українського Міністерства

Надана Концепція описує наявні сильні та слабкі сторони українського сільського господарства. Вона також підкреслює необхідність у політичних діях. Надані у Концепції пропозиції та запропоновані заходи прописані у деталях.

Первинною агрополітичною ціллю має бути відкриття та розширення можливостей для підприємницьких дій для фермерів, через створення надійних загальних політичних рамок умов. Лише завдяки цьому може вдатися мотивувати до підприємницької участі в сільському господарстві, а також до закладання основ кооперації в сільській місцевості. Коли буде закладено солідну політичну основу, стане можливим управління в центральних областях з залученням цілеспрямованої підтримки, наприклад, при інвестиціях.

Однак, залишається відкритим питання, чи із вказуванням чіткої структури, наприклад, підтримка підприємств саме до 100 гектарів, можна досягти поставлених цілей. В залежності від місця розташування, регіону та якості ґрунтів 100 гектарів є дуже відносним значенням. На фоні зростання глобальних аграрних ринків, зокрема, 100 гектарів не дозволяють в певних обставинах вести стале та прибуткове сільськогосподарське виробництво. Управління виробничими структурами не рекомендується здійснювати через чітке визначення розмірів в гектарах. Набагато більш доцільним тут виглядає управління через можливий об'єм підтримки на підприємство та/або на план/намір – пов'язане із оцінкою рентабельності інвестиції.

Політичні специфікації/наміри в конкретних об'ємах в окремих областях виробництва є також мало цілеспрямованими. Функція управління у виробництві переважним чином здійснюється через ринки.

В результаті цілеспрямованої державної політики підтримки фермери повинні посилити свої позиції щодо їхніх підприємницьких рішень, правильно реагувати на сигнали ринку. Таким чином є мало доцільним робити конкретні приписи, наприклад, щодо сегменту біо-продуктів. Вирішальним для сталого розвитку є ринки та попит споживачів.

Підводячи підсумок, в Концепції зазначені наступні шляхи/цілі для вирішення проблем:

- підвищення продуктивності та створення доданої вартості у всій харчовій промисловості,
- заснування нових та підтримка існуючих середніх за розміром сільськогосподарських підприємств для збільшення їхньої продуктивності загалом та для посилення економічної міцності в сільській місцевості,
- підтримка коопераційного збуту та переробки аграрних продуктів,
- спрощення доступу середнім за розміром сільськогосподарським підприємствам до землі та капіталу,
- надання підтримки селянському сільському господарству в рамках податкової політики.

4. Аграрнополітичні інструменти для досягненні цілі

Виходячи з досвіду в Німеччині, а також в багатьох інших європейських країнах, можна надати наступні рекомендації для таких політичних областей, вирішальних для посилення селянського сільського господарства в Україні, до якого прагнуть:

4.1. Навчання та підвищення кваліфікації

Успішне та сучасне сільське господарство вимагає високого ступеня знань та технічних ноу-хау. Таким чином, систематичне навчання в області сільського господарства є одним із центральних політичних завдань. Без навчання та кваліфікації фермерів не вдасться покращити продуктивність в сільському господарстві та залучити молодих людей до професії фермер, як цього прагнуть у Концепції.

Тому рекомендується,

забезпечити та розбудувати нову ґрунтовну державну сільськогосподарську освіту для практичного сільського господарства, для збуту та подальшої переробки.

Зокрема, разом із сприянням інвестиціям має гарантуватися, що той, хто братиме кредит, володіє фаховими знаннями або отримує їх у супроводі до інвестицій, для того щоб здійснити нову інвестицію так, щоб вона принесла прибуток.

Перевірити слід було б, чи не повинні цілеспрямовану державну підтримку отримати професійні об'єднання, для того, щоб гарантувати такого роду консультування та навчання.

4.2. Земельна політика

Право користуватися сільськогосподарськими угіддями на правах власності або в формі довгострокового договору оренди є передумовою для того, щоб фермери взагалі інвестували у сільське господарство та ішли на підприємницькі ризики. Прозора земельна політика має створити основу для цього. Це є основною задачею політики.

Тому рекомендується,

Через Закон про обіг земель зробити більш сприятливі умови для доступу для середніх селянських підприємств до купівлі та оренди землі.

4.3. Податкова політика

Сільському господарству, як гаранту національного забезпечення достатніми за кількістю та високоякісними продуктами харчування, можуть надаватися певні сприяння та підтримка у податковій політиці через спеціальне законодавство.

Тому рекомендується,

збалансувати у різних областях оподаткування за допомогою податкових інструментів, наприклад, податок на прибуток та відмежування сільськогосподарського тваринництва від промислового тваринництва з урахуванням особливостей в сільському господарстві.

Спеціальними інструментами були б, наприклад, особливі правила щодо амортизації, вирівнювання прибутку для мінімізації ризиків при змінних аграрних ринках, а також в оподаткуванні сільськогосподарських угідь.

4.4. Закон про кооперацію

Кооперативи, як правило, створюються багатьма фермерами на добровільній основі. Ведучи господарчу діяльність разом, легше досягти цілей, ніж це було б по-одиноці, - це є основною думкою кожного кооперативу. Об'єднання на основі кооперації завжди доцільне тоді, коли переслідування певної економічної цілі перевищує можливості кожного з членів окремо, в той же час має зберігатися самостійне існування кожного. Таким чином, кооперативи є важливим підходом до гарантування власного існування, якраз для середніх селянських господарств.

За допомогою кооперативу, діяльність якого ведеться спільно, додатково підтримується економічна діяльність кожного з членів кооперативу. Спільно виходять на ринок, можна створювати більш сприятливі умови для організації збуту та закупівлі або більш ефективно та якісно виконувати різні господарчі функції. Також центральним завданням кооперативів є надання потужностей для зберігання продукції та підготовки сільськогосподарської продукції до збуту.

У переробці молока та м'яса кооперативи можуть забезпечувати центральну роль щодо створення доданої вартості та диференціації продуктів.

Тому рекомендується,

Прийняти Закон про кооперацію, який би зміг мотивувати фермерів до об'єднання. Найважливішими елементами, наприклад, німецького Закону про кооперацію є:

- закріплення підтримки на користь членів кооперативу,
- чітке регулювання для відшкодування та участі членів у спільному прийнятті рішень на загальну користь,
- захисні функції для сільського господарства через суворі контрольні та перевірочні функції,
- податкові переваги у порівнянні до Закону про акціонерні товариства.

Вирішальним для сталого розвитку кооперативів є незалежне, добровільне об'єднання фермерів. Для цього повинні бути закладені стимули через створення певних політичних рамкових умов.

4.5. Сприяння інвестиціям

Через диференційоване та цілеспрямоване сприяння інвестиціям може посилюватися як структура сільського господарства, так і окремі області виробництва (наприклад, тваринницьке виробництво). Через введення вищих границь для можливості отримання підтримки може надаватися перевага певним групам підприємств. Можливості для організації, як правило, охоплюють дотації на інвестиції та здешевлення процентних ставок за кредитами. Сприяння інвестиціям є дієвим інструментом за запуску процесів змін.

Тому рекомендується,

Прийняти Програму аграрних інвестицій для сприяння інвестуванню у будівельні заходи та інвестиції у машини для розвитку селянських сімейних підприємств. При цьому особливу підтримку слід надавати наступним заходам для:

- покращення умов виробництва та праці,
- раціоналізації та скорочення витрат на виробництво,

- підвищення створення доданої вартості на виробництві.

При відповідних інвестиційних намірах підтримка має також надаватися виробничим об'єднанням та сільськогосподарським кооперативам.

Підтримка при інвестуванні має обов'язково мати прив'язку до підтвердження професійної кваліфікації інвестора та, за потреби, до забезпечення консультування або відповідного навчання, яке, в такому випадку, також повинно отримувати державну фінансову підтримку.